

les alqueries pèdia

Fitxa per lesalqueriespèdia / Museu de memòria oral

Participants	Suny Rambla Salvador, Rosa Menero Capella, Maruja Miró Martí i Lola Sifre Vicent
Organització	Encarna Gimeno Fuster
Títol	<i>Escoles de les Alqueries: la Palmera</i>
Categories	Escola, infància, postguerra, dona
Data i lloc de la gravació	Dijous 8 d'abril 2021
Gravació i edició	Etnograma (Laura Yustas, Nelo Vilar)
Enllaç	https://youtu.be/OsyIpFFShfU
Extracte	https://youtu.be/n-rElaAcA0g

Dins de les visites que Encarna Gimeno va programar a les antigues escoles de Bellaguarda i la Palmera, comencem per la més antiga. Un matí d'abril vam comptar amb Suny, Rosa, Maruja i Lola per a que ens contaren com va ser el seu pas per l'Escola de la Palmera: com s'agrupava a xiquetes i xiquets, a què jugaven, què estudiaven i en quines condicions... A més ens van parlar dels esmorzars i els berenars amb llet i formatge, respectivament, que enviaven des dels EUA. Com voreu va ser un relat molt dinàmic i divertit, amb moltes risses i la participació curiosa de les xiquetes i xiquets que escoltaven atents els relats d'un altre món.

Sinopsi

Suny, Rosa, Maruja i Lola, antigues alumnes de l'Escola de la Palmera en els anys 50, parlen de diferents aspectes del seu pas per aquella escola.

Transcripció:

Encarga Gimeno.- ...Pues jo a ixe parvulitos que va anar Borja no vaig anar, jo vaig vindre ací. Ademés veníem en un autobús blau i blanc [risses]. Mos arplegaven davant del Consum, i veníem hasta ací. Jo vaig fer parvulitos ací, i l'EGB el vaig fer en el [CEIP] Pintor Sorolla ja. Però estes dones —que, vaig a dir-vos una cosa: són alumnes meues! [risses]— han vingut perquè els he demanat que per favor que vingueren a contar-vos la seua escola. Ahir vam estar en l'escola de la carretera, de Bellaguarda, i van vindre dos dones i vos van dir lo que elles feien allí.

Maruja.- Aquelles serien més jóvens que mosatros, en aquella escola.

Encarna.- Pues elles, que són més majors que les d'ahir —ahir va vindre Puri i una xica que no sé explicar-vos qui és.

Maruja.- És perquè allí eren més jóvens.

Xiquet.- Conchy?

Encarna.- Conchy? Pues Conchy. (...) Elles van a contar-vos com era esta escola, alguna anècdota si se'n recorden; algo d'una llet... algú va parlar ahir, me va dir algo de la llet... Si elles no se'n recorden —perquè tamé tenen a vegades vergonya com vosaltres— [risses] jo els faré alguna pregunta, i vosatros podeu alçar la mà i preguntar. Vale? Vos pareix bé? Vos abellix conèixer lo que era antes? Bueno: ella és Suny, ella és Rosa, Maruja i Lolita. Vale? Pues qui vol començar, xiques? Lolita? Aixina, comencem aixina. Lolita, conta lo que vulgues als xiquets.

Lolita.- Mira, mosatros (...) ací antes no veníem els xiquetes i les xiquetes juntes. Els xiquets anaven ahí i les xiquetes ací. I ací n'hi havia una acera com esta però més xicoteta. Entonces els xiquets d'ahí no podien passar, i les xiquetes d'ahí tampoc. I els xiquets —d'això me'n recorde jo—, les xiquetes mos ficàvem ahí i els xiquets tots en fila cantant el "Cara al sol", que vosatros no sabeu lo que és [risses]. I después no res, mira: ací esta finestra, quan mosatros veníem estava una classe que eren els parvulets. I después era un pasillo recte i estaven les nostres

classes dels més majors. Bueno, jo als parvulets tamé he vingut, eh?, perquè jo he vingut sempre ací. I davant hi havia un quarto que era el de les mestres, i allí se calfaven el café o la llet o lo que feren.

Bueno, si ho dic tot jo elles què diran?

Encarna.- Bueno, tu conta-ho tot que después ja diran elles lo que vulguen.

Lolita.- Mira, teníem uns jardinets, que estaven rodant per ací. El meu era el de la punta, i a vore quina el feia més bonico de totes, i cada una se duia les plantetes. N'hi havia un arbre que tenia un assientet. Un asiento, i allí mos assentàvem i una amigueta nostra, una companyera, pues mos cantava, i mosatros pues ballàriem, ja no me'n recorde [risses]. Juàvem al pati...

Bueno, seguiu si nos ja ho dic tot jo. Digau vosatros lo del xocolate, lo de la llet.

Maruja.- No, de la llet Rosa, jo no me'n recorde de la llet.

Rosa.- A l'hora del recreo pues féiem llet en pols. Baix d'eixe arbre, en un foguer de petróleo pues ahí féiem la llet, i después la repartien pals xiquets, sí.

-Jo no me'n recorde d'això.

Encarna.- Tots esmorzaven llet.

Maruja.- Lo que no me'n recorde és si eren totes les dies.

Lolita.- Sí, era totes les dies. I después quan eixíem pa berenar mos donaven un trosset de formatge que a mi no m'agradava.

-Formatge, sí.

Lolita.- I ma mare volia que me'l menjara, però a mi no m'agradava. Ai mare, quan me ficava allò tan moll a la boca! [risses] I ale, ja mo n'anàvem amb un trosset de formatge cara a casa. Mos alimentaven!

Encarna.- Aixina que esmorzar esmorzàveu llet i berenar un tros de formatge. I dinar dinàveu ací?

-No, no, dinàvem en casa.

Maruja.- I veníem a peu, perquè entonces no mos duia ningú en autobús. Jo vivia davant de la Mina, de Torre la Mina, i veníem a peu. Les mestres venien en autobús, i parava l'autobús —de Castelló, de Vila-real, d'a on fóra la mestra— i junt amb les mestres tots els xiquets mo'n veníem a escola.

Rosa.- Tots per avall. Al bar de Campos, no?, quedàvem al bar de Campos, i veníem per esta carretereta avall.

Maruja.- I anàvem per ací per la senda. Per una senda que n'hi havia allí...

Lolita.- Claro, totes les sendetes d'entonces.

Maruja.- Perquè vosatros esteu molt bé.

Encarna.- I vos pregunten: "no arribàveu tard mai a escola"?

Rosa.- Ai, no, no, no, no, no...

Encarna.- I si arribàveu tard què passava?

Suny.- No res. Entràvem i ja està.

Maruja.- ...però si no sabíem la lliçó mos castigaven.

Encarna.- Si no se sabien la lliçó les castigaven. Ahir tamé... a vosatros com vos castigaven?

Maruja.- Ui, amb braços en creu.

Rusi.- Dalt de la finestra amb un llibre al cap i que no te caiguera [risses].

Lolita.- A mi no m'han castigat mai, eh? Dalt de la finestra jo no he pujat mai.

Suny.- I mos ficaven les orelles de burro [risses].

Lolita.- Tu has pujat? Tu tampoc [a Maruja]. **[5 min.]** Mira, ademés mos ficàvem aixina [en cercle] totes en tirera, i anava preguntant, preguntant, preguntant. I anàvem passant, passant, passant. I a mi només me passava ella, eh? [risses] I quan me passava me n'anava a casa plorant i hasta que la tornava a passar estava plorant.

Encarna.- Passant perquè el que s'ho sabia el posaven davant?

Lolita.- El posaven davant.

Encarna.- El que més sabia davant i el que menos sabia darrere.

Lolita.- I Maricarmen... Maricarmen Usó, no sé com dir-t'ho...

Rosa.- La Perica.

Encarna.- És igual.

Lolita.- Bueno, igual té...

Encarna.- Una dona.

Lolita.- ...que no saps qui és.

Rosa.- La que tenia corseteria allí dalt al Quadró.

Encarna.- Ah, ja sé qui és.

Lolita.- I quan jo ja estava la primera o la segon ja no plorava. La primera.

Encarna.- L'auela d'Adrián. Mira Adrián, estan contant una anècdota, escolta-la.

Lolita.- L'auela d'Adrián és la que... —qui és, Adrián?—.

Encarna.- Alça la mà, Adrián.

Lolita.- Pues mira, Adrián, t'auela estava allà davant i mos cantava. T'auela era molt cantaora, i molt lista! Dis-li-ho, dis-li-ho. Digues: ho ha dit Lola [risses]. Molt lista. I s'auela, Maruja... i Lolita la Peregrina tamé... i jo, a vore, totes volíem estar les primeres, i quan no estàvem pac a... si no s'ho sabíem, darrere. I hale. I esta que s'ho sabia tot [a Maruja] [risses]... hala, ja me passava.

Maruja.- Oi, para, para, para! I ara no me sé res! [risses].

Lolita.- I t'auela tamé, Adrián; t'auela era molt lista.

Rosa.- Mos preguntaven, no?, una pregunta del llibre. Jo era la que feia set, m'adeprenia de memòria la pregunta set i s'acabó [risses].

Lolita.- Ah, jo totes, jo totes.

Maruja.- Jo la veritat és que m'agradava molt anar a escola.

Lolita.- Jo també, jo tamé.

Rosa.- Jo no.

Encarna.- El xiquet vol preguntar algo. Víctor, què vols preguntar?

Víctor.- Ara t'agrà el formatge?

Lolita.- Ara m'agrà tot, rei. Vaig a contar-vos un atra cosa. A vore, què està...? Pablo Trencó està?

Encarna.- No, Pablo no està.

Lolita.- No és este?

Encarna.- Este és el de Noelia Albalate. El net de Albalate.

Lolita.- Ah, bueno pues igual té. Pues el mestre tenia una neboda que tamé venia amb mosatros a escola. I estaven els problemes, el resultats, en un llibre. Tu no te'n recordaràs però mosatros sí.

Suny.- En el llibre, sí.

Lolita.- N'hi haven xiquetes que no eren tan... tan listes com unes atres, i allà mos pugem la neboda i jo per la finestra a agarrar el llibre amb els resultats pa donar-lo a les atres xiquetes. Se va enterar la mestra i vam estar castigades un mes [risses].

Encarna.- Un mes, eh? No un dia o dos dies.

Lolita.- Però lo més normal és que el problema jo el tenia fet, i Finita tamé. —Finita sí que saps qui és, la Perigalla, no?—.

Maruja.- I ara vosatros teniu un llibre de matemàtiques, uno de naturals, uno de socials... Mosatros teníem un llibre pa tot. No teníem un llibre de socials, un llibre de...

Rosa.- D'ahí passava als atres, claro.

Suny.- Dels germans el passaven, claro.

Maruja.- Un llibre pa tot, allí estava tot.

Encarna.- Un llibre pa tot i pa tota la família. És que ara els xiquets se creuen que mosatros hem estat com ells, perquè jo els meus nets a vegades fan... jo faig: vosatros no heu sabut com mosatros estàvem, eh? Perquè un llibre i no teníem lo que tenen ells ni mucho menos, no teníem res. Però ara els xiquets se creuen que sempre ha segut igual.

Suny.- Un plumier de fusta... de fusta.

Encarna.- No tenien bolis com mosatros, teníen una plumeta que banyaven en el tinter. I amb això escrivien, i cada vegà tenien que anar banyant.

Rosa.- Aquell xiquet vol preguntar, aquell xiquet.

-Quantes pàgines tenia el llibre?

-Ui, moltes pàgines! Gordo, gordo.

Suny.- Era gros perquè en un llibre anava tot.

Maruja.- Después mira, quan era el Dia de la Madre pues a lo millor mos feia fer un mocadoret o mos feia fer un mantelet. Féiem labor.

Rosa.- Féiem labor de vesprà.

Encarna.- Hi havia una assignatura de labor, totes tenien que adependre a cosir.

-Sí, sí.

Rosa.- Jo encara tinc el llibre de la labor. Tinc el llibre.

Maruja.- Jo tinc un mantelet que vaig fer pa ma mare.

Encarna.- El xics tamé tenien que cosir?

-No!

Encarna.- I els xics què adeprenien?

Rosa.- Què feien, els xics? Què farien?

Maruja.- Pues juar.

Lolita.- Jo d'això no me'n recorde. El meu germà quan als set o huit anys va passar als Salesians no sabia ni fer la o. No feien res.

Suny.- Als xics quan els castigaven ficaven aixina els ditets i amb la regla...

Rosa.- Don Antonio! Don Antonio...

Encarna.- Els xics tenien mestre i les xiques mestra.

Rosa.- Don Antonio, no sé si te'n recordaràs d'ell. Un tio de Fina, la del Trencó. Ell venia borratxo ja de la Creueta [risses].

Encarna.- El mestre venia borratxo!

Rosa.- Venia borratxo, sí, sí, sí. I els parlava de vosté als xiquets.

Lolita.- Això no ho haguera dit jo [risses].

Maruja.- I li feien xantatge, que el meu home dia: "ha vingut Don Antonio i li hem dit: si no mos dixa anar a d'això li ho direm a la seua dona", i ale, i movien enseguida [risses].

Encarna.- Li feien xantatge al mestre! Ho heu sentit tots? **[10 min.]** Això ara no podem fer-ho. Li deien al mestre: "com ha vingut borratxo dixe-mos anar allí, i si no li ho direm a la seua dona"! [risses]. I l'escola per dins com era? (...)

Rosa.- Bancs de madera.

Maruja.- Què n'èrem, dos o uno en cada banc?

Lolita.- Mira, estava la taula de la mestra allà, i després n'hi havien uns banquetes que eren a dos: dos, dos, dos...

Suny.- Bancs de madera, pupitres.

Encarna.- Pupitres de madera dels que s'alçava la tapa.

Lolita.- I ací als parvulets eren tauletes.

Suny.- Ah, sí, unes tauletes xicotetes.

Encarna.- Entonces teníeu dos classes.

Rosa.- Eren tres. Sí, xiques, xiquets xicotets i els xics.

Maruja.- Bueno però això és apart.

Rosa.- Tres classes n'hi haven.

Maruja.- Sí, però els xics era una cosa i mosatros ahí era un atra.

Rosa.- Era un atra, i els parvulets un atra.

Encarna.- Tres classes n'hi havien? Ara només tenim dos aules. Ara en el Casal tenim un aula gran, un atra aula gran i ahí darrere hi han dos... un oficina i els asseos, i una cuina. Però antes tenien aules: una pals xiquitins, una pa les xiques i una pals xics. I entonces els xicotets de parvulitos anaven tots junts.

-Anaven tots junts.

Encarna.- I quan vos separaven, quan teníeu quants anys?

Lolita.- Jo què sé, quan faríem... jo què sé, antes no era tercer, quart, quint... Jo no me'n recorde.

Suny.- Als quatre anys entràvem i als sis mos passaven.

Rosa.- Però ahí venien xiquets i xiquetes.

Encarna.- En tres anys no venien a escola, venien als quatre. Quatre i cinc anys estaven xics i xiques junts, i als sis anys els separaven: als sis anys xics per un costat i xiques per l'atre. Hasta quins anys estàveu ací?

-Hasta els catorze.

Encarna.- Ai, però això sé una cosa jo, que mos ho va contar unes dones que van vindre al saló de plens: que alguns acabaven als dotze i altres als catorze, perquè a algunes als dotze anys les traïen i les feien cuidadores. Ho he dit bé? [a Maruja].

Maruja.- Sí, això ho van dir allí, sí que és veritat.

Encarna.- Conta-ho, conta-ho. Amb dotze anys ja treballaven.

Maruja.- Això no me'n recorde ací quan vaig acabar. Perquè això allí qui ho va contar, qui?

Encarna.- Això ho va contar la mare de Betlem Albero.

Rosa.- Ah, Lolita, la teua consogra.

Encarna.- I també ho va contar la mestra, Clara la mestra.

Maruja.- Claro, però mosatros ací ja veníem hasta els catorze anys, als catorze anys ja acabàvem l'escola, ja no anàvem... Els que anaven a estudiar vale, però si no mosatros ja a l'almacén. N'hi havia qui, claro, en casa els traïen i cuidaven xiquets o anaven... a cuidar xiquets més que res.

Encarna.- Suny com és més jove acabava als catorze i acabava ja.

Lolita.- No, però mosatros tamé.

Encarna.- I a què juàveu?

Suny.- Ui, ací al mocadoret [risses].

Encarna.- Al mocadoret saber juar tots, no? A què més juàveu?

-Al corro...

Encarna.- Al corro sabeu juar?

Lolita.- ...a la ratlla de Frància...

Encarna.- “El corro de la patata es particular, cuando llueve se moja como los demás”. Sí que sabeu, no? Dis-me. A què més juàveu?

Lolita.- Què serà la “ratlla de Frància”? Què era allò?

Rosa.- Una ratlla faríem, no?, i a l'atre costat... Saltar la ratlla seria, no? Ja no me'n recorde, jo.

Suny. Después tamé juàvem al io-io, que mos ensenyaven. Al io-io i a això que és...

Encarna.- El diàbolo.

Suny.- El diàbolo, tamé.

Encarna.- I el pati com era?

Rosa.- Com ara però de terra.

Encarna.- Elles tenien el pati de terra, i quan o venia no era aixina. Quan jo venia teníem: ahí n'hi havia terra i hi havia un arenero, un tobogan de ferro, uns colúmpios de ferro que podies escalar...

-...

Encarna.- No, porque estaban aquí. I ahí teníem una font redona amb uns foraets pac amunt que eixia l'aigua a xorro pac a dalt i tenies que ficar els morros aixina pa beure [risses].

Lolita.- Ah, al gallet, sí.

Encarna.- I per ixa porta que era diferent, i per ahí tamé, jo ficava —mira què primeta estava entonces— ficava el cos i me n'anava per ací darrere hasta eixir al Caixer. El Caixer és el carrer que va des de les escoles hasta la iglésia vella. Entonces eren tot horts i la sèquia. I per ahí m'escapava jo [risses]. (...)

Maruja.- La meua filla quan venia ací, que tamé era de terra, quan venia a casa duia els bolsillos de terra, i Don Herminio que estava ací de mestre dia: “m’encanta vore-la juar”. Jo li dia: “ja ho crec, el bavero color rosa era negre”. Mira si juava amb la terra.

Encarna.- Alguna anècdota que vulguéreu contar?

Suny.- [15 min.] Bueno, pues ací era el zaguán i ahí teníem la Mare de Déu i en el mes de mayo...

-El mes de mayo cantàvem.

Suny.- ...el mes de Maria. Portàvem flors.

Encarna.- Vosatros en l’escola no teniu ninguna Verge allí, però ací tenien una Verge...

Suny.- Ahí davant, i li cantàvem a la Mare de Déu, el mes de mayo. Li portàvem un ram de flors totes les dies.

Maruja.- “Venid y vamos todos con flores a María”.

Rosa.- [Canta] “Venid y vamos todos con flores a María...”

Encarna.- Rosa encara se’n recorda de la cançó que li cantaven a la Verge. La voleu sentir, cantar? Va, preparades?

-“Venid y vamos todos con flores a María. Con flores a María, que madre nuestra es” [risses]. Un aplauso, no?, un aplauso!

Encarna.- Algú de vosaltres vol fer-los alguna pregunta?

Maruja.- I quan féiem el betlem anàvem a buscar el llimac aquell... el musgo ixe pa fer el betlem.

Encarna.- A on estaven els XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX 16:08?

Suny.- Ahí hi havien uns quartos, tot ple de quartets amb uns vàters xicotets i una pica pa llavar-mos les mans...

Encarna.- I eren vàters o eren forats?

-Eren vàters. Eren xicotets però eren vàters.

Encarna.- Elles tenien vàters xicotets.

Suny.- Les mestres el tenien apart.

Encarna.- Les mestres tenien el vàter apart, i elles tenien el vàter xicotet com els que va vore el dimarts en l’escola parvulari de Pintor Sorolla. Però tamé hi havia uns vàters que no eren en forma de vàter, era com un plat de dutxa amb un forat gran, i entonces pa pixar pixaves dret, les xiques tenien que acatxar-se aixina pa pixar-se.

Rosa.- Teníem marcats els peus, un peu a cada puesto.

Encarna.- Bueno pues vos ha agradat que vingueren i mos contaren estes coses?

-Sí!

Encarna.- Pues els fem un aplaudiment?

